

ЛАЗАР М. КЕСКИНОВ, *Историја на античката грчка филозофија до елинизмот*, ПНИД „Инфопрес“, Скопје, 1991, стр. 109, 16⁰

Пред нас е постхумното издание на еден дел од ракописите посветени на грчката филозофија од неодамна починатиот гимназиски професор во Прилеп, Лазар М. Кескинов (1920–1989). На прв поглед паѓа в очи дека ова мала по обем книга нема за цел да направи некакви крупни откритија во областа што ја одбира за своја тема, туку прегледно и сожето да го изложи развојот на грчката философска мисла од нејзините почетоци до Аристотел, заклучно. Поделбата на материјата е традиционална, би рекле школска, што во случајот може да значи позитивна определба – исклучени се тематските застранувања, пропусти или диспропорции. На т.н. козмолошки период (претсократовци до софистите) отпаѓаат четириесетина страни (11–53), додека за претставниците на „антрополошкиот“ период (тука авторот ги вбројува софистите, Сократ, Платон и Аристотел) преостануваат следните педесетина страни (53–105).

Неколките воведни страни се посветени на иследувањето на една општоприфатлива определба на филозофијата, но од кусиот историски преглед станува јасно дека тоа е само неостварлива желба. Филозофијата ги има своите корени во античката претстава за мудроста, но низ текот на времето се преобразува поради различните содржина што ги обработува, така што на крајот добиваме толку дефиниции на филозофијата колку што има и филозофи. Обидот на авторот да даде една „условна“ дефиниција на филозофијата (8), и покрај тоа што е свесен за тешкотиите што го придружуваат тој обид, се чини дека поскоро произлегува од потребата да се одговори на методолошките барања на еден ваков историски преглед, одошто од личното убедување дека тоа е можно.

Преминувајќи на поединечните определби на филозофијата, проф. Кескинов своето иследување го води на две нивоа. Пред сè, воочливо е неговото настојување да го запази објективниот пристап во толкувањето на туѓите погледи на светот и животот, што впрочем, оговара на начелно поставената задача за коректен преглед, но напоредно со тоа се провлекува и неговиот ангажиран став. Тој се огледа не само во индивидуално обоениот избор на темите што ги издвојува за обработка туку и во стремежот некои проблеми да ги осветли од аспект што и денес е разбирлив и прифатлив. На пример, од шесте страни што ја обработуваат питагорејската школа (17–22), тој најголем дел посветува на животот и етичкото учење, потенцирајќи дека „етиката е централна наука“ во оваа филозофија (21), што јасно зборува за неговиот интерес. Слично, големо разбирање и топлина авторот пројавува за личноста на Сократ при што нарочно го истакнува етичкото во неа (62–72). Кај Хераклит доаѓа до израз неговото настојување да актуелизира, што е нарочно видливо во толкувањето на фрагментот според кој божјата справедливост ја надминува моќта на судењето на луѓето (фр. В) Неговиот коментар гласи: „Така, ако човек убодe друг човек со нож, готови сме да го осудиме на смрт без да знаеме што го побудило“ (37).

Може да спориме околу тоа дали ваквото толкување ја одразува Хераклитовата автентична мисла, но неспорно е дека пред нас е едно лично доживување на античката мисла, а тоа е вредност која на пример Карл Јасперс ја издвојува меѓу врвните во секој приод во филозофијата.

Секако, оттаму произлегува и сугестивноста присутна во толкувањето на софистот Протагора: „Како да се сфати, Протагората поставка дека „човекот е мерило на сите предмети“, не губи од својата вредност, зашто има појави кои подлабоко би можела да ги спознае единката отколку колективот. Таков е случајот на пример, со теистичките и естетичките доживувања“ (58).

Во склад со начинот на излагањето на материјата е и јазикот на проф. Кескинов – јасен, едноставен и пристапен. Книгата лесно се чита, изразот

најчесто адекватно ја изразува мислата што е особено важно во интерпретирањето на сложените учења на елејдите или системот на Аристотел.

Заради вистината, потребно е да се одбележи извесна термилошка непрецизност, на пример во употребата на терминот „демонион“ за познатиот дајмон на Сократ (64 и 70), а исто така и некои отстапувања од востановената транслитерација на грчките имиња на македонски јазик, како „Горгиј“ за софистот Горгија (59 и 62).

Сепак, тука мора да предупредиме дека најголем дел погрешно отпечатените зборови (особено грчките во латинична транскрипција) произлегуваат поради отсуството на редакторската рака на авторот. Како што беше споменато на почетокот, овде станува збор за издавање на оставнината на проф. Кескинов, а познато е какви сè проблеми денес предизвикуваат некои постхумно издадени текстови на античките философи (нпр. на Аристотел). Судбината на делото на нашиот автор како да ги следи трагите на епохата кон која тоа духовно е упатено.

Гледано во целина, овој кус историски преглед на старогрчката философија го заслужува вниманието што му го оддал издавачот воден од благородната идеја да спаси од заборава едно вредно дело од македонското духовно наследство. Книгата сама по себе претставува прегледен и привлечен водич низ лавиринтите античката философска мисла, а по својата концепција и обем неизбежно потсетува на оние корисни црпи книги-монографии од далеку познатата француска енциклопедиска едиција “Que-sais-je?”.

26.XII 1991

Витомир Митевски
Филозофски факултет
Скопје